

Ramtnota 2027

Kadernota 2027

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
2.	Financiën	4
2.1	Totaalbeeld baten en lasten	4
2.2	Ontwikkeling van onze Vrij Aanwendbare Reserve	5
2.3	Onze financiële uitgangspositie en risico's	5
3.	Onze voorstellen	9
3.1	Samenhang Kadernota 2027 en Bestuursrapportage 2026	9
3.2	Losse voorstellen Kadernota 2027	10
3.3	Voorstellen Kadernota 2027 – opdrachten van PS	12
3.4	Voorstellen Bestuursrapportage 2026	19
3.5	Samenvattend overzicht voorstellen	25
4.	Bijlage Financieel kader	26
4.1	Onze uitgangspunten	26
4.2	Ontwikkeling van het begrotingssaldo	26
4.3	Ontwikkeling van baten en lasten	29
4.4	Vrij Aanwendbare Reserve	30

Hoofdstuk 1

Inleiding

Met deze Kadernota 2027 presenteren we de financiële en beleidsmatige kaders voor de verdere ontwikkeling van Fryslân. De Kadernota vormt de basis voor de provinciale begroting 2027 en biedt een doorkijk naar de komende jaren.

In de afgelopen jaren is, via opeenvolgende begrotingen en het aanvullende voorstel op de begroting 2026, stapsgewijs gewerkt aan het versterken van de financiële positie en de uitvoeringskracht van de provincie. Mede dankzij deze koers en gunstige ontwikkelingen in het Provinciefonds verkeert Fryslân in een sterke financiële positie, met ook voor de komende jaren ruimte voor investeringen.

Een belangrijk moment daarin was het aanvullende voorstel bij de Begroting 2026, waarmee structureel € 20 mln. is geïnvesteerd in Fryslân. Daarmee is niet alleen invulling gegeven aan ambities uit deze bestuursperiode, maar is ook een fundament gelegd voor een toekomstbestendig Fryslân.

Die stevige basis stelt ons in staat om gerichte keuzes te maken. Daarbij wordt bewust gezocht naar een goede balans.

Die keuze is mede ingegeven door Provinciale Staten aangenomen moties bij de behandeling van de Begroting 2026 en het aanvullend voorstel daarop. In de afgelopen paar maanden is hard gewerkt aan de uitwerking hiervan om dit op tijd mee te kunnen nemen bij de Kadernota.

Fryslân staat de komende jaren voor omvangrijke en samenhangende uitdagingen. Demografische veranderingen zetten de beroepsbevolking en onze Brede Welvaart onder druk. Het is daarom van groot belang dat we onze economie, en met name de 6 economische speerpuntsectoren (Landbouw & Voedsel, Watertechnologie, High Tech Systemen & Materialen, Circulaire Materialen, Maritieme Technologie, Toerisme en Gastvrijheid) daarin doorontwikkelen. Daarnaast werken we door aan de enorme woningbouwopgave. Dat speelt niet alleen in Fryslân, maar in het hele land. Ook de netcongestie heeft een beperkende uitwerking op het realiseren van diverse ambities. Om ons landelijk gebied sterk te houden, zullen we diverse vraagstukken op het gebied van landbouw, natuur en ons water- en bodemsysteem in samenhang moeten blijven aanpakken. Zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied zien we een toenemende ondermijning.

Verder maken de geopolitieke ontwikkelingen dat we anders kijken naar onze veiligheid en weerbaarheid en dat het Rijk, ook in Fryslân, meer ruimte zoekt voor defensieactiviteiten. Gezien de recente ontwikkelingen in het Midden-Oosten is het onzeker hoe de prijsinflatie zich zal ontwikkelen. Dat kan bijvoorbeeld gevolgen hebben voor de projecten die we als provincie uitvoeren.

Deze ontwikkelingen zijn niet volledig beïnvloedbaar, maar vragen wel om tijdige en gerichte keuzes. Deze Kadernota geeft hier invulling aan, mede op basis van de inbreng van Provinciale Staten en met als uitgangspunt de versterking van de Brede Welvaart.

De voorstellen uit de Kadernota zijn gericht op meerjarige financiële impact. Gezien de beperkte structurele ruimte wordt, waar mogelijk, gekozen voor verlenging van initiatieven tot en met 2031.

Op basis van een inhoudelijk onderbouwde afweging is een samenhangend en financieel verantwoord pakket samengesteld, dat richting geeft aan de verdere ontwikkeling van Fryslân.

Onderdeel van die afweging is het moment waarop financiering nodig is voor de verschillende voorstellen. Een aantal voorstellen vragen al om financiering in 2026.

Alle voorstellen zijn in deze Kadernota opgenomen om zo een integraal beeld te geven. De formele besluitvorming over de voorstellen met financiering vanaf 2026 vindt plaats bij de Bestuursrapportage 2026, waarna deze worden verwerkt in de Begroting 2026. De voorstellen met financiering vanaf 2027, worden verwerkt in de Begroting 2027.

De Bestuursrapportage 2026 en de Kadernota 2027 vullen elkaar daarmee aan: de bestuursrapportage richt zich op bijsturing van het lopende begrotingsjaar, terwijl de kadernota de kaders stelt voor de inzet van middelen en prioriteiten in de komende jaren.

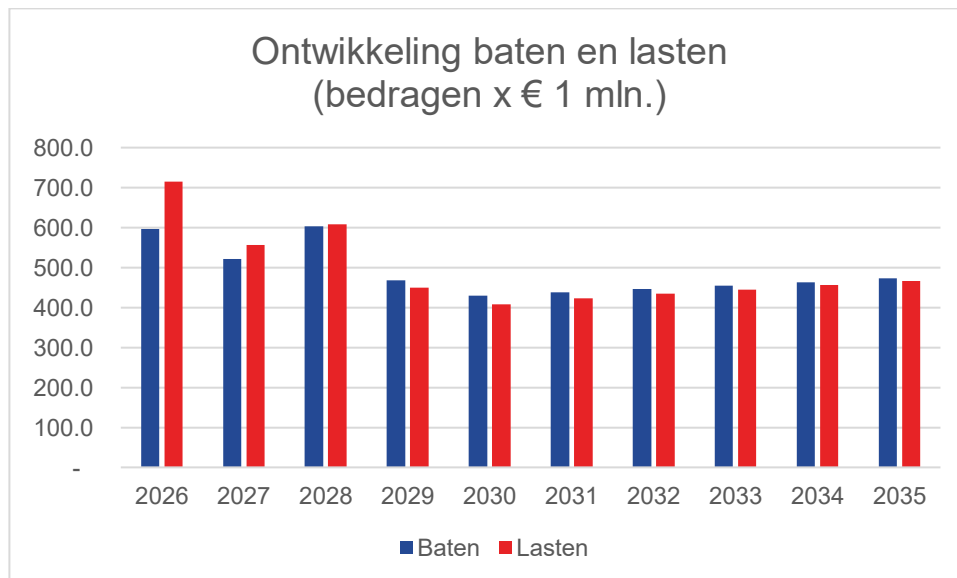
Hoofdstuk 2

Financiën

Door het gedegen financieel beleid van de afgelopen jaren en de voor ons gunstige ontwikkelingen in het Provinciefonds staan we er financieel goed voor. In dit hoofdstuk presenteren wij de laatste financiële stand van zaken en daarmee de ruimte die er is voor nieuwe voorstellen in deze Kadernota en de Bestuursrapportage 2026. Een uitgebreid financieel kader is opgenomen in bijlage 1.

2.1 Totaalbeeld baten en lasten

Om goed inzicht te geven in de financiële stand van zaken gaan we eerst in op de ontwikkelingen van de totale baten (inkomsten) en lasten (uitgaven). Onderstaande figuur laat de verwachte ontwikkeling daarin zien. Hierin zijn nog niet de voorstellen uit de Kadernota 2027 en Bestuursrapportage 2026 verwerkt.

Als provincie hebben we altijd incidenteel (tijdelijk) en structureel beleid. Onze tijdelijke uitgaven voor onze ambities zullen deels betaald moeten worden uit onze Vrij Aanwendbare Reserve (VAR). Deze onttrekking van middelen uit de VAR als dekking voor de ambities is niet verwerkt in bovenstaande figuur.

Bovenstaande figuur laat zien dat de lasten in 2026 en 2027 hoger zijn dan de baten. Dit komt doordat geld uit onze VAR is ingezet voor het uitvoeren van het huidige Bestuursakkoord.

Daarnaast ontvangen wij de laatste jaren steeds meer specifieke uitkeringen (spuk's) van het Rijk die voor een bepaald doel ingezet moeten worden. De verschillen in de periode 2026 t/m 2030 worden dan ook mede veroorzaakt door deze spuk's. Na deze periode zijn de begrote baten ongeveer even hoog als de begrote lasten. Hierbij is er sprake van een positief begrotingsaldo van € 8 mln. structureel.

2.2 Ontwikkeling van onze Vrij Aanwendbare Reserve

Onderstaande tabel geeft inzicht in de ontwikkeling van de VAR over de periode 2026–2031 en de mate waarin deze reserve beschikbaar is voor nieuwe beleidskeuzes. Hierbij is rekening gehouden met de voorstellen tot resultaatbestemming bij de jaarstukken 2025. Daarnaast is rekening gehouden met de minimale stand van de VAR van € 10 mln. zoals vastgelegd in de financiële uitgangspunten in het Bestuursakkoord.

VAR	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Bedragen x € 1 mln.						
Beginsaldo	231,0	284,9	289,0	333,9	364,2	383,8
Beschikking over reserve	-37,0	-41,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Begrotingsaldo	30,5	45,5	44,8	30,3	19,7	18,8
Rekeningsaldo 2025*	61,6					
Resultaatbestemming 2025*	-1,1					
Stand ultimo	284,9	289,0	333,9	364,2	383,8	402,6
Minimale stand VAR		-10,0				
Stand VAR ná mutaties	284,9	279,0	333,9	364,2	383,8	402,6
Benodigd voor weerstandsratio 1,4		-28,0				
Vrij inzetbaar		251,0				
Reserveren voor volgende bestuursperiode		-110,0				
Beschikbaar voor kadernota 2027/berap 2026		141,0				

*) Afhankelijk van besluitvorming door PS

De stand van de VAR vertoont over de hele periode een stijgende trend. Deze groei wordt met name veroorzaakt door de verwachte positieve begrotingsaldi in de jaren 2026 tot en met 2031.

In 2026 en 2027 wordt een onttrekking uit de VAR gedaan om de ambities uit het huidige Bestuursakkoord te kunnen financieren.

Weerstandsvermogen en reservering voor de volgende bestuursperiode

De VAR maakt onderdeel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit. De ontwikkeling van de VAR is daarmee van invloed op de hoogte van de weerstandsratio. Bij de jaarstukken 2025 is de weerstandsratio herijkt. Om te voldoen aan de afgesproken weerstandsratio van 1,4 is € 28 mln. uit de VAR nodig.

Daarnaast willen wij ruimte reserveren voor de volgende bestuursperiode, namelijk € 110 mln. incidenteel en € 5 mln. structureel.

Financiële ruimte voor de Kadernota 2027 en Bestuursrapportage 2026

Na aftrek van genoemde posten is het vrij inzetbare deel van de VAR eind 2027 daarmee € 141,0 mln. De structurele ruimte is € 3 mln. Deze incidentele en structurele ruimte is beschikbaar voor de voorstellen in de Bestuursrapportage 2026 en Kadernota 2027.

2.3 Onze financiële uitgangspositie en risico's

Het huidige beeld van onze meerjarenbegroting laat zien dat de begroting gaat krimpen wanneer de tijdelijke bijdragen van het Rijk in de vorm van spuk's aflopen. De begrote baten en lasten zijn dan nagenoeg in evenwicht waarmee het structureel begrotingssaldo beperkt is.

Gezien de geopolitieke situatie is het onzeker hoe de prijsinflatie zich gaat ontwikkelen de komende periode. In het financieel kader is nu alleen rekening gehouden met de verwachtingen uit het centraal economisch plan van maart 2026. Een hogere prijsontwikkeling heeft invloed op onze structurele lasten en daarmee op het structureel begrotingssaldo.

Donkere wolken

We schetsen een aantal mogelijke 'donkere wolken' die boven onze uitgaven hangen: tijdelijke of structurele financiële tegenvallers die de komende jaren op zouden kunnen optreden en waar we dus rekening mee moeten houden. De donkere wolken die we momenteel voor ons zien zijn:

Actualisatie beleidskader onderhoud provinciale infrastructuur

Het beleidskader geeft richting aan hoe het beheer en onderhoud aan onze provinciale infrastructuur wordt uitgevoerd. In 2020 is het beleidskader voor het laatst geactualiseerd. Vorig jaar is het beleidskader geëvalueerd en de uitkomsten zijn december jl. met PS gedeeld.

Daaruit blijkt dat de provinciale infrastructuur op dit moment voldoet aan het vastgestelde onderhoudsniveau 6. Wel zien we dat dit onderhoudsniveau door verschillende ontwikkelingen onder druk komt te staan. Denk daarbij aan ontwikkelingen en risico's op het gebied van o.a. duurzaamheid (zoals de verduurzaming van de asfaltketen en schoon en emissieloos bouwen), exoten (bestrijding), rehabilitatie van onze wegen, stikstof en nieuwe wet- en regelgeving.

Daarom is het nodig het beleidskader uit 2020, inclusief de budgetten, te actualiseren. Besluitvorming door Provinciale Staten staat gepland voor eind 2026.

Rehabilitatie verhardingen

Een weg bestaat uit een boven- en onderbouw. De programmering van het groot onderhoud richt zich op de bovenbouw. Het gaat hierbij met name om het aanbrengen van tussenlagen en deklagen van asfalt. Het vervangen van de onderbouw, rehabilitatie, is geen groot onderhoud en is daarom geen standaard onderdeel van de programmering. In het verleden werd ervan uitgegaan dat rehabilitatie niet nodig was en dat een verhardingsconstructie in stand kon worden gehouden met uitsluitend groot onderhoud. In de actualisatie van de onderhoudsbeleidskaders van 2020 en de evaluatie hiervan in 2025 is reeds aangegeven dat deze aanname niet langer houdbaar is en dat rehabilitatie noodzakelijk is. Een aanzienlijk deel van het provinciale wegennet is circa 60 jaar of ouder en bereikt het einde van de technische levensduur van de onderbouw. De levensduur kon in het verleden worden verlengd door herhaald overlagen. Die werkwijze bereikt nu zijn grens. Door klimaatverandering (hogere temperaturen, langdurige droogte) en toegenomen verkeersintensiteit neemt de constructieve schade van de onderbouw verder toe.

Groot onderhoud alleen is daardoor onvoldoende. Het toepassen van onvoldoende maatregelen leidt tot desinvesteringen, zoals versnelde achteruitgang van de verharding, schades, hogere toekomstige kosten en een toenemend risico dat niet langer voldaan kan worden aan het vastgestelde onderhoudsniveau 6. De volledige omvang van deze structurele lasten is nog niet bekend.

Extra onderhoud huidige treinconcessie

In 2035 loopt de huidige treinconcessie af. De voorbereiding voor de nieuwe treinconcessie 2035-2050 is recent gestart. De verwachting is dat langer moet worden doorgereden met het oude materieel om een soepele instroom van nieuw materieel te borgen. Om wel langer door te kunnen rijden is extra onderhoud nodig. Dit betekent dat in de huidige treinconcessie het onderhoudsregime aangepast moet worden wat tot extra kosten zal leiden in de periode 2031 t/m 2035.

Sluis Kornwerderzand

In 2020 is een Bestuursovereenkomst gesloten met het Rijk voor de realisatie van het project 'Verruiming Sluis Kornwerderzand' en de financiering daarvan. Sindsdien is er veel veranderd, o.a. in beschikbaar budget, scope, planning en risicoprofiel. In het najaar van 2025 is gestart met een programmatische uitwerking van het project, zodat regio en Rijk in het tweede kwartaal van 2026 een besluit kunnen nemen over de scope, risicoverdeling, eventuele tekorten en het vervolg. Eén van de beslispunten is de indexatie van de regionale bijdrage. Voor de provincie is dat het indexeren van haar bijdrage van € 19,5 mln. Daarnaast speelt ook de indexatie van de marktbijsdrage.

Programma Veenweide

De afgelopen jaren is ingezet op ontwikkeling van kennis, de programmaorganisatie, instrumenten, innovatie en de eerste uitvoeringsgerichte maatregelen van het Veenweideprogramma 2021-2030. Binnen de maatregelenpakketten landelijk gebied is één pakket (Klimaat en Veenweide ter waarde van € 46 mln.) toegekend aan het veenweidegebied. Uit deze uitvoeringsgerichte middelen worden in 2026 en 2027 ook personeelskosten gedekt; hierdoor blijven minder middelen beschikbaar om daadwerkelijk uitvoeringsgerichte maatregelen uit te voeren. Bij voorkeur worden personeelskosten en budget voor goederen en diensten in 2028 niet opnieuw ten laste gebracht van dit maatregelenpakket. Daarom blijven we scherp op het aantrekken en benutten van externe financiering, met name door het Rijk. Zo wordt momenteel actief het verband gelegd tussen het Veenweideprogramma en de (ministeriële) Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof en de ontwikkelingen rondom het nationale Veenplan tweede fase.

Ook andere middelen en instrumenten worden actief opgezocht samen met de partners in het gebied en medeoverheden. Intern anticiperen we op de doorontwikkeling van eigen provinciale instrumenten; de gronden die voor het laten slagen van het Veenweideprogramma nodig zijn, maken onderdeel uit van de analyse ten behoeve van het aankoopplan strategische grondvoorraad dat momenteel in voorbereiding is. In 2027 staat de tweede herijking van het Programma Veenweide gepland: op basis daarvan wordt een voorstel gedaan voor de financiering tot en met (in ieder geval) 2030.

Evaluatie en vervolffinanciering uitvoering Ganzenbeleid

Bij de vaststelling van het nieuwe ganzenbeleid (maart 2024, in de Nota Faunabeleid Fryslân) hebben Provinciale Staten met een amendement besloten:

- de extra jaarlijkse middelen van ca. € 1,6 mln. voor de uitvoering van dit beleid voor 2 jaar te financieren uit de Natuurpact middelen en
- in 2026 het nieuwe ganzenbeleid te evalueren.

Op dit moment is er nog geen dekking voor (de extra middelen voor) de uitvoering van het beleid voor 2027 en verder. De resultaten van de evaluatie worden in het najaar van 2026 verwacht en vormen de basis voor een voorstel voor vervolffinanciering voor de periode na 2026. Een deel van de uitvoering (gedekt door de extra jaarlijkse middelen van € 1,6 mln.) is vastgelegd in de Omgevingsverordening. Eventuele aanpassing hiervan kost tijd en kan volgens de reguliere wettelijke processen pas in de loop van of eind 2027 plaatsvinden. Hierdoor kan de uitvoering ook in 2027 nog kosten met zich meebrengen (afhankelijk van de evaluatie en besluitvorming rondom het voorstel voor vervolffinanciering), die op dit moment niet in de begroting zijn opgenomen.

Verhoging Gemeenschappelijke regeling Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing

De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is de omgevingsdienst van Fryslân. De provincie is deelnemer in de Gemeenschappelijke Regeling FUMO.

De kosten van de FUMO zullen de komende jaren fors stijgen door wettelijke eisen die worden gesteld aan een omgevingsdienst. De FUMO heeft een grote inhaalslag te maken om te voldoen aan de wettelijke eisen. Op basis van de begroting 2026 van de FUMO zal bij de Bestuursrapportage 2026 een voorstel tot verhoging van onze bijdrage worden voorgelegd.

Maar ook daarna zijn er meerkosten. De meerkosten voor 2027 worden nu geschat op tenminste € 3,4 mln. De provincie betaalt 40% van deze kosten, zijnde € 1,5 mln.

Thialf

Thialf is bij de vernieuwbouw gefinancierd met een provinciale subsidie van ca. € 50 mln. Omdat deze investering volledig via een subsidie is bekostigd, staat de fiscus niet toe dat hierop wordt afgeschreven. Hierdoor wordt in de jaarlijkse exploitatie van Thialf geen rekening gehouden met circa € 1,5 tot € 2 mln. aan afschrijvingen.

Daarmee reserveert Thialf niet voor vervanging van de met subsidie gefinancierde activa. Naast deze juridische onmogelijkheid is hier in de huidige exploitatie geen financiële ruimte voor.

In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders is het Meerjaren Onderhoudsplan vastgesteld, waaruit blijkt dat tot 2030 (het moment van de mogelijke Olympische Spelen) circa € 7 mln. aan vervangingsinvesteringen nodig is; een gezamenlijke verantwoordelijkheid van betrokken partijen.

We hebben als aandeelhouder een plicht hieromtrent, vooral als we hiertoe gevergd worden door de B.V.

Digitalisering

De provincie werkt aan verdere digitalisering om de organisatie toekomstbestendig te maken en efficiënt te laten functioneren. De huidige digitale ontwikkelingen gaan snel en vragen om blijvende investeringen in onder andere samenwerking, data-analyse en bedrijfsvoering.

De in 2023 beschikbaar gestelde incidentele middelen zijn niet voldoende om structurele kosten zoals licenties, beheer en doorontwikkeling te dekken, omdat deze jaarlijks sterk stijgen. Structurele financiering ontbreekt voor beheer en doorontwikkeling.

Digitalisering vraagt daarnaast om regie en investeringen in digitale veiligheid, nieuwe wetgeving, datagedreven werken en moderne dienstverlening, waarbij elke nieuwe investering leidt tot hogere structurele lasten. De provincie onderzoekt daarom welke middelen structureel aanvullend nodig zijn en welke kosten binnen de reguliere bedrijfsvoering kunnen worden opgevangen.

Overige ontwikkelingen

Naast bovenstaande donkere wolken, noemen we de beleidsontwikkeling ten aanzien van strategische grondaankopen, waarvoor, als uitwerking van een motie, eind van dit jaar een voorstel aan Provinciale Staten zal worden voorgelegd. Dit voorstel heeft zowel incidentele als structurele financiële consequenties. De financiële consequenties van dit voorstel worden vervolgens via de reguliere P&C-cyclus voorgelegd.

Hoofdstuk 3

Onze voorstellen

Zoals hiervoor aangegeven biedt het financieel kader ruimte om nieuwe ambities te realiseren. Bij het vaststellen van de Begroting 2026 hebben Provinciale Staten nadrukkelijk richting gegeven aan de invulling van deze ruimte, via een aantal moties, een toezegging en een amendement. Daarbij is ons verzocht op specifieke onderwerpen nader onderzoek en/of inventarisatie te doen en de resultaten daarvan te vertalen naar concrete voorstellen in de Kadernota. Deze Kadernota staat dan ook in het teken van de uitvoering van deze opdrachten van uw Staten.

Daarnaast signaleren wij een aantal noodzakelijke aanvullende voorstellen. Een deel daarvan wordt nu bij de Kadernota 2027 ter besluitvorming voorgelegd. Een ander deel wordt in de Bestuursrapportage 2026 opgenomen. In paragraaf 3.1 gaan we in op hoe de splitsing tussen Bestuursrapportage en Kadernota is gemaakt. Paragraaf 3.2 bevat de losse voorstellen bij de Kadernota. In paragraaf 3.3 worden vervolgens de voorstellen gepresenteerd die rechtstreeks voortvloeien uit de door uw Staten meegegeven opdrachten. In paragraaf 3.4 zijn ter kennisname de voorstellen opgenomen die onderdeel zijn van de Bestuursrapportage 2026, met het oog op een integrale en samenhangende afweging door uw Staten.

Tot slot biedt paragraaf 3.5 een totaaloverzicht van alle voorstellen, overzichtelijk uitgesplitst naar voorstellen waarover besluitvorming plaatsvindt bij de Kadernota 2027 en voorstellen die worden betrokken bij de Bestuursrapportage 2026.

3.1 Samenhang Kadernota 2027 en Bestuursrapportage 2026

De Bestuursrapportage 2026 maakt het mogelijk om in de lopende begroting (2026) bij te sturen en nieuwe voorstellen waarbij financiering nodig is voor 2026 in de begroting op te nemen. Het geld voor die voorstellen kan dan ook al in 2026 worden besteed. De Kadernota geeft de mogelijkheid om nieuw beleid voor 2027 en verder op te nemen, dat dan in de begroting 2027 wordt verwerkt. Pas met het vaststellen van de begroting is het budget definitief en kan daarmee in 2027 worden uitgegeven. De Bestuursrapportage 2026 en de Kadernota 2027 vullen elkaar daarmee aan: de Bestuursrapportage richt zich op bijsturing van het lopende begrotingsjaar, terwijl de Kadernota de kaders stelt voor de inzet van middelen en prioriteiten in de komende jaren.

Bij de inventarisatie van losse voorstellen blijkt dat een aantal voorstellen al financiering in 2026 nodig hebben. Alle voorstellen zijn in deze Kadernota opgenomen om zo een integraal beeld te geven. De formele besluitvorming over de voorstellen met financiering vanaf 2026 vindt plaats bij de Bestuursrapportage 2026¹, waarna deze worden verwerkt in de begroting 2026. De voorstellen met financiering vanaf 2027, worden verwerkt in de begroting 2027.²

¹ In het geval van meerjarige financiering wordt ook deze financiering in de meerjarenbegroting verwerkt.

² Een aantal moties brengen voorbereidingskosten met zich mee. Voor een aantal moties worden al kosten gemaakt in 2026. Zoals bij brief van 14 januari 2026 (ons kenmerk 02457953) aangekondigd zijn deze in beeld gebracht en worden deze kosten nu opgevoerd in de kadernota.

3.2 Losse voorstellen Kadernota 2027

Programma 2: Infrastructuur

Busstation Heerenveen

Busstation Heerenveen is een belangrijk OV-knooppunt. Het verbeteren van het busstation is onderdeel van de door Provinciale Staten vastgestelde Investeringsagenda Drachten-Heerenveen (2013). De regie en verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het busstation ligt bij de provincie. Door gestegen kosten is er sprake van een financieel tekort en is het nog niet gelukt om de laatste onderdelen tot uitvoer te brengen. Het gaat om een fietsenstalling en een wachtovervoering voor reizigers. Wel zijn er tijdelijk twee wachtruimtes en zitbanken geplaatst. Bestuurlijk is toegezegd in het voorjaar terug te komen bij Provinciale Staten voor wat betreft een definitieve oplossing voor het busstation. Met dit voorstel wordt aan die toezegging voldaan.

Recent is het ontwerp uit 2023 opnieuw geraamd op circa € 4,5 mln. (prijsspeil 2026). Het provinciale budget is nog circa € 900.000,- en ProRail draagt circa € 800.000,- bij. Het tekort komt daarmee op € 2,8 mln. Op dit moment onderzoekt ProRail of de uitgangspunten voor de fietsenstalling nog actueel zijn. De verwachting is dat dit geen gevolgen heeft voor het ontwerp en de kosten. Mocht dat in het ergste geval wel zo zijn dan is het mogelijk om te versoberen op beeldkwaliteit. Het budget is daarmee taakstellend. Realisatie is voorzien voor 2028.

Voorstel

Incidenteel: € 2,8 mln. in 2028.

Treinstation Leeuwarden Middelsee

Het bestuursakkoord zet in op versterking van de huidige treinverbinding Leeuwarden-Zwolle en een zo spoedig mogelijke realisatie van treinstation Leeuwarden Middelsee (voorheen Werpsterhoeke). Met de aanpak van de flessenhals bij Meppel, de tijdelijke openstelling van station Heerenveen IJss Stadion en de definitieve realisatie van station Leeuwarden Middelsee worden essentiële stappen gezet in de robuustheid van de spoorlijn Leeuwarden - Zwolle. De realisatie van station Leeuwarden Middelsee is cruciaal omdat het grootschalige woningbouw aan de zuidzijde van Leeuwarden mogelijk maakt. Het station versterkt bovendien de regionale bereikbaarheid, omdat het een belangrijke hub functie gaat vervullen in het Friese mobiliteitsnetwerk. De provincie heeft met het Rijk en ProRail investeringsafspraken gemaakt om het station ingepast te krijgen in de dienstregeling. Daarnaast is het station door het Rijk opgenomen als nieuw te bedienen station in de hoofdrailnetconcessie van NS.

Dit project is het laatste te realiseren project vanuit het convenant Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP ZZL). In de uitvoeringsovereenkomst (uit 2014) tussen Rijk, provincie en ProRail staat dat de provincie opdrachtgever is voor realisatie van dit project en de financiële risico's hiervoor draagt. Het project bestaat uit twee fasen. Fase 1 is al gerealiseerd: de aanleg van twee onderdoorgangen en sanering van twee gelijkvloerse spoorwegovergangen. Fase 2 is de bouw van het treinstation zelf. De provincie heeft voor fase 2 nog € 13 mln. beschikbaar.

De provincie heeft in september 2024 opdracht aan ProRail gegeven voor het uitvoeren van een verkenningsstudie voor fase 2. Deze studie wordt in het tweede kwartaal van 2026 door ProRail opgeleverd. Het doel is om het treinstation in 2029 in gebruik te nemen. Om deze planning te halen, starten we de volgende planfase op korte termijn. Naar verwachting is deze fase eind 2027 gereed; dan moet het totale budget ook beschikbaar zijn. In de laatste

vastgestelde raming van ProRail (oktober 2025), volgend uit de verkenningsstudie, bedragen de investeringskosten van het station circa € 31 mln. excl. btw. Dit betekent een financieel tekort van € 18 mln. ProRail verklaart de sterke stijging van kosten door sterk gestegen engineering- en bouwkosten en verandering van wetgeving en voorschriften in de afgelopen jaren.

Voorstel

Incidenteel: € 18 mln. in 2028.

Programma 3: Natuur en Landbouw

Wadden

Het Waddengebied is UNESCO-Werelderfgoed vanwege zijn unieke natuurlijke dynamiek en rijke biodiversiteit. Het gebied is kwetsbaar en kent een complexe mix van belangen zoals natuur, economie, veiligheid, leefbaarheid en recreatie. Daarom is goede samenwerking tussen het Rijk, regionale overheden en maatschappelijke partners noodzakelijk. De Agenda voor het Waddengebied 2050 en het Uitvoeringsprogramma 2021–2026 vormen de gezamenlijke basis voor gerichte acties en efficiënt bestuur.

De provincie Fryslân wil hierin een sterke, zichtbare rol spelen. Daarom worden 4 voorstellen gedaan die bijdragen aan een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied.

- Verlenging Investeringskader Waddengebied (IKW): Het IKW is het meerjarig investeringsprogramma van de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen om majeure projecten in het Waddengebied mogelijk te maken. Het IKW eindigt per 1 januari 2027. Voorgesteld wordt om de inzet vanuit de provincie Fryslân te verlengen tot en met 2029, zodat dit aansluit bij de nieuwe looptijd van het Waddenfonds.
- Verlenging financiering Waddenacademie: De Waddenacademie is de kennisregisseur in het Waddengebied. De financiering van de Waddenacademie loopt in 2027 af. De partners uit het Bestuurlijk Overleg Wadden zien meerwaarde in de Waddenacademie. Voorgesteld wordt om de financiering te verlengen tot en met 2032. De provincie Fryslân draagt als partner haar deel bij, net als Noord-Holland en Groningen.
- Uitvoering Waddenprojecten: provincie Fryslân is betrokken bij de uitvoering van drie Waddenprojecten: Fries Programma Waddenkust, 1Eilaun en Programma Harlingen.
- Bijdrage onderzoek Noorderhavendam Programma Harlingen: opnemen verkennend onderzoek t.b.v. de nautische veiligheid in de dijkbeschermingsopgave.

Voorstel

Incidenteel: € 2.772.400,- voor de periode 2027 t/m 2032.

Programma 5: Economie en Mienskip

Verhoging bijdrage GR Marrekrite

Toerisme en recreatie is één van de economische speerpunten in onze provincie. Het landschap en de natuur binnen onze provincie nodigt ook uit tot recreëren. Via het recreatieschap Marrekrite wordt de basisinfrastructuur voor wandelen, fietsen en varen (bewegwijzering wandel- en fietsroutes, aanlegplaatsen) beheerd en onderhouden. De Marrekrite is een Gemeenschappelijke Regeling (GR) van de provincie en 13 gemeenten.

Eind 2024 is besloten om het Routebureau Fryslân als taak bij de Marrekrite onder te brengen en in de GR op te nemen. Met het structureel verhogen van de bijdrage van de deelnemers aan de GR, wordt het Routebureau Fryslân geborgd als extra taak van de Marrekrite. Door als provincie 40% van de benodigde extra kosten voor rekening te nemen, geven we uitvoering aan

het besluit van de GR en voldoen we aan de gemaakte afspraken over de kostenverdeling binnen die GR.

Voorstel

Structureel: € 114.000,- per jaar vanaf 2027

Bijdrage accommoderen geschonken schilderijen in museum Belvédère

Museum Belvédère heeft dankzij een bijzondere schenking een aanzienlijke uitbreiding van zijn collectie in het vooruitzicht. Het museum mag een omvangrijke verzameling werken, meer dan honderd, van de kunstenaar Gerrit Benner (1897–1981) tegemoetzien. Deze collectie is opgebouwd door het echtpaar Willem van Riemsdijk en Trudy van Riemsdijk-Zandee en zal aan het museum worden overgedragen. Museum Belvédère in Heerenveen heeft verder toegezegd om de functie van conservator voor minimaal vijf jaar te waarborgen, mede dankzij een financiële bijdrage van de Stichting Stinze-Stiens.

Daarnaast zal een stichting, verbonden aan het echtpaar, een financiële bijdrage leveren ten behoeve van de uitbreiding van het museum. Deze uitbreiding is noodzakelijk om de geschonken werken op passende wijze te kunnen huisvesten en presenteren. Met deze schenkingen krijgt het museum een belangrijke impuls voor de verdere culturele ontwikkeling en versterking van zijn positie.

Wij stellen daarom voor om een bijdrage te verstrekken voor het realiseren van een permanente tentoonstellingsruimte voor het grote aantal geschonken schilderijen van Gerrit Benner. Deze uitzonderlijke schenking heeft geleid tot een nieuwe en onvoorziene situatie, waarin uitbreiding van het museum noodzakelijk is om de werken een blijvende en passende plek te bieden. Hiervoor is ook aan de gemeente Heerenveen hetzelfde bedrag gevraagd, zodat dat de overheidsbijdrage de gevraagde € 750.000,- wordt.

Voorstel

Incidenteel: € 375.000,- in 2027.

3.3 Voorstellen Kadernota 2027 – opdrachten van PS

Programma 1: Bestuur

Extra impuls Friese norm

De Friese Norm is een gezamenlijke bestuurlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit in Fryslân, gericht op samenwerking, preventie en weerbaarheid van overheidsorganisaties. Bedoeld om georganiseerde en ondermijnende criminaliteit, die gebruik maakt van zwakke plekken in de bovenwereld, terug te dringen. Met de motie 'Extra impuls voor de Fries norm' is verzocht om samen met partners te komen tot een versterking in de aanpak van ondermijning.

Wij hebben onderzoek laten doen naar het versterken en borgen van de Friese Norm, met aandacht voor de continuïteit en herkenbaarheid van de Norm en de ondersteuning van de gemeentelijke uitvoeringskracht. Daaruit blijkt dat:

- De Friese Norm breed draagvlak heeft, maar ontwikkelperspectief mist;
- De Friese Norm breed gedragen en richtinggevend is, maar nog niet toekomstbestendig;
- Organisatie en governance logisch zijn, maar nog niet tot de gewenste uitvoeringskracht leiden;

- Samenwerking positief wordt gewaardeerd en veel kansen biedt om effectiever en minder vrijblijvend de krachten te bundelen;
- Monitoring de voortgang meet, maar niet aanzet tot gesprek over borging en doorontwikkeling.

De kern van de versterking van de Friese Norm ligt niet in het optuigen van nieuwe structuren, maar in het bestendigen van de gezamenlijke ambitie, het versterken van sturing en het organiseren van uitvoeringskracht. Daarvoor is gerichte aanvullende investering noodzakelijk, met name in coördinatie en thematische versterking.

Dit krijgt zijn beslag door actualisatie van de Friese Norm, versterking van de governance en ondersteuningsstructuur en het bevorderen van de samenwerking tussen partners.

Voorstel

Incidenteel: € 759.500,- voor de periode 2027 t/m 2031.

Programma 2: Infrastructuur

Aanpak verkeersknelpunten

De provincie heeft de ambitie om het aantal verkeersdoden naar nul te brengen, conform het Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP) en de 'integrale visie Verkeersveiligheid 2026 – 2040'

Om de verkeersveiligheid op provinciale wegen verder te versterken is onderzocht welke verkeersknelpunten op korte termijn kunnen worden aangepakt. Het is niet mogelijk op alle potentieel gevaarlijke fietsoversteken actie ondernemen. Ruim 200 fietsoversteken blijven onaangepast, ook omdat het aantal overstekende fietsers relatief laag is. Wel blijkt uit onderzoek dat de provincie hier met relatief eenvoudige maatregelen het attentieniveau van weggebruikers én fietsers kan verhogen om daarmee ongevallen te voorkomen. Daarnaast bevinden zich op het provinciale netwerk van gebiedsontsluitingswegen (80 km/u-wegen) nog veel risicopunten.

Op basis hiervan wordt de volgende aanpak voorgesteld:

- Aanpak 200 fietsoversteken: in de periode 2027-2029 worden attentie verhogende borden, bebakening en markering op ruim 200 fietsoversteken aangebracht.
- Aanpak infrastructurele maatregelen: in de periode 2030 – 2036 willen we de provinciale 80 km-wegen veiliger maken. De exacte maatregelen dienen nog nader bepaald te worden; te denken valt aan maatregelen zoals vangrails en verstevigde berm.

Voorstel

Een investeringskrediet van € 29.275.000,- beschikbaar te stellen in de periode 2027-2036.

De structurele afschrijvingslasten hiervan lopen op van € 133.333,- in 2028 naar € 1.485.000 vanaf 2037.

Programma 4: Ruimte en Klimaat

Wetterwaarmte

De energietransitie vraagt om een omslag van fossiele naar duurzame energie. Met de motie 'Wetterwaarmte net stilfalle litte' is gevraagd om een versnellingsplan voor het stimuleren voor projecten op het gebied van aquathermie.

In Fryslân kan 30% tot 50% van de woningen collectief worden verwarmd, specifiek voor 'Wetterwaarmte' ligt dit op 33%. Veel van deze projecten stagneren echter, omdat ze te kleinschalig zijn, er geen sluitende businesscase gerealiseerd kan worden, er te veel financiële risico's zijn of omdat er sprake is van een tekort aan technische expertise of ingewikkelde situaties rond aansluiting van woningen.

80% van de projecten in Fryslân komt niet in aanmerking voor landelijke regelingen, omdat ze te kleinschalig zijn (<1500 aansluitingen). Om de Friese warmtetransitie te versnellen, willen we dergelijke kleinschalige projecten ondersteunen die anders dreigen te stagneren. Per project is slechts een bescheiden bijdrage nodig om het project te laten slagen en zo een inspiratie te laten vormen voor andere projecten.

Voorstel

Incidenteel: € 1.000.000,- in 2027.

Programma 5: Economie en Mienskip

Visie en collectiebeleid religieus erfgoed Fryslân

Fryslân is rijk aan iconische en historische kerkgebouwen. De gebouwen zijn bepalend voor het aanzicht van ons landschap, de dorpen en de steden. Ze leveren daarmee een waardevolle bijdrage aan de Friese identiteit en aan de leefbaarheid. Met de motie 'Visie en Collectiebeleid Religieus Erfgoed Fryslân' wordt aandacht gevraagd voor het feit dat steeds meer kerken uit de eredienst worden gehaald en hun religieuze functie verliezen. Dat vraagt om herbestemming. Een nieuwe eigenaar of gebruiker is van belang voor instandhouding van en onderhoud aan het gebouw. De afgelopen jaren hebben diverse gemeenten – met ondersteuning vanuit het Rijk – kerkenvisies opgesteld. Uit die kerkenvisies en uit aanvullend onderzoek blijkt dat voor een aantal gebouwen op termijn leegstand dreigt zonder duidelijke kans op een andere bestemming. Dit gaat met name om een aantal rijksmonumentale kerkgebouwen met een kerkhof waar sprake is van een financieel tekort. GS is verzocht een Frysk Fûns Religieus Erfgoed te verkennen.

In aanvulling op de inspanningen van het Rijk en de gemeenten is het voorstel om een fonds op te richten om het financiële gat voor de problematische kerkgebouwen te dichten, om zo tot een succesvolle overdracht en herbestemming van kerkgebouwen te komen. Kerken die in aanmerking willen komen, moeten aan een aantal selectiecriteria voldoen en met een aantoonbaar financieel tekort te maken hebben. Het fonds kan ondergebracht worden bij een nader te verkennen geschikte externe partij zoals wellicht de Stichting Alde Fryske Tsjerken (SAFT) of het Nationaal Restauratiefonds. Daarnaast is het voorstel om de steun aan organisaties die kerkeigenaren ondersteunen en adviseren, uit te breiden. Daarmee bouwt de provincie aan een sterke hulp- en infrastructuur voor ondersteuning en kennisdeling gericht op behoud van iconische kerkgebouwen. Het fonds wordt eerst opgericht voor de periode 2027-2031. In 2030 vindt een evaluatie plaats op basis waarvan besluitvorming volgt over een eventueel vervolg. Het voorstel is mede gebaseerd op een advies van het Platform Fryske Tsjerken en het haalbaarheidsonderzoek Frysk Fûns Religieus erfgoed.

Voorstel

Incidenteel: € 3.000.000,- voor de periode 2027 t/m 2031.

Kerkenpaden en boerenlandpaden

Fryslân telt diverse onverharde wandelpaden. Veel van deze paden zijn voormalige kerkenpaden of boerenlandpaden. Deze paden maken het voor bewoners mogelijk om een wandeling in de eigen omgeving te maken en dragen daarmee direct bij aan de leefbaarheid en het bevorderen van gezond gedrag. De wandelpaden hebben ook een groot toeristisch en recreatief potentieel. Veel van deze paden liggen op privéterrein en moeten onderhouden worden door de betreffende eigenaar. In het verleden waren er regelingen om de eigenaren hiervoor te compenseren. Ook zijn er in het verleden investeringen gedaan in de paden in de vorm van voorzieningen zoals bruggetjes en hekwerken. Doordat er al jaren geen middelen meer worden uitgetrokken voor onderhoud en investering, liggen veel paden er verwaarloosd bij en zijn ze niet meer toegankelijk. In de motie 'Kerkenpaden en boerenlandpaden' is gevraagd om op basis van eerdere inventarisaties en voorbereidingen het gebruik van de boerenlandpaden en de kerkenpaden opnieuw mogelijk te maken.

In opdracht van de provincie heeft het Recreatieschap Marrekrite een inventarisatie gemaakt van de onverharde paden en is in kaart gebracht wat de onderhouds- en investeringsbehoefte is. Op advies van Marrekrite is het voorstel in te zetten op het faciliteren van lokale initiatieven in plaats van op centrale aansturing en beheer, zoals in het verleden het geval was. Met een nieuwe regeling, die wordt uitgevoerd door Marrekrite, ondersteunen we lokale initiatiefnemers om met grondeigenaren in gesprek te gaan over aanleg of herstel van paden.

Voorstel

Incidenteel: € 1.537.500,- voor de periode 2026 t/m 2031.

Iconische evenementen

Nationale evenementen en grote sportevenementen kunnen een provincie op de kaart zetten en voor de nodige spin-off zorgen. Met de motie 'Iconische evenementen' is gevraagd te onderzoeken wat de meerwaarde is van een provinciaal budget voor de ondersteuning van grote evenementen met een nationale of internationale uitstraling.

Om een evenement binnen te kunnen halen, is het van belang om over de benodigde expertise te beschikken en om financiële middelen te hebben. Het ontbreekt de provincie momenteel aan een structureel budget voor ondersteuning van grote evenementen. Dit geldt zowel voor eenmalige nationale en internationale evenementen, maar ook voor terugkerende evenementen zoals lustrumedities van bevrijdings- en herdenkingsdagen.

We stellen daarom voor om een fonds voor iconische evenementen op te stellen waarin voor de periode 2027-2031 jaarlijks een vast bedrag wordt gestort. Wanneer geld niet is ingezet, dan is het voorstel dit niet terug te laten vallen in de VAR, maar het geld te reserveren, zodat het eventueel later nog ingezet kan worden.

In 2030 wordt het fonds geëvalueerd om te bepalen of en hoe het na 2031 wordt voortgezet. Het fonds kan worden ingezet om evenementen naar Fryslân te halen. Om in aanmerking te komen voor financiering, moet een evenement voldoen aan nog nader uit te werken criteria. Een eerste aanzet hiervoor is dat een iconisch project in Fryslân voldoet aan de volgende voorwaarden:

Basiscriteria:

- Maatschappelijke of ruimtelijke impact (bijvoorbeeld een nationaal of internationaal evenement)
- Breed toegankelijk en gedragen

Onderscheidende criteria:

- Zichtbaar en beeld/impactbepalend
- Innovatief of vernieuwend, en uniek voor Fryslân
- Heeft een voorbeeldfunctie voor anderen

-Levert een meetbaar effect op de lange termijn

De verdere uitwerking van deze criteria volgt op basis van ervaringen met eerdere projecten, zoals Koningsdag en de Tall Ships Races. Daarnaast is het belangrijk om middelen te reserveren voor de inhuur van expertise, bijvoorbeeld voor bidprocedures, en voor interne aanspreekpunten. Het fonds kan tevens dienen als dekking voor beleid rondom het vieren en herdenken van vrijheid. Als een dergelijke gelegenheid zich voordoet, dan komt GS met een voorstel. Ook PS kunnen met voorstellen hiervoor komen. Aandachtspunt is wel de benodigde formatie die bij grootschalige aanvragen aan deze verzoeken moet worden gekoppeld.

Voorstel

Incidenteel: € 13.400.200,- voor de periode 2026 t/m 2031.

Uitvoering Iepen Mienskipsfûns

Met het amendement 'Versterken iconische mienskip' is bij de begroting 2026 besloten om het budget voor het Iepen Mienskipsfûns (IMF) voor 2026 en 2027 te verhogen en om het IMF met een jaar, dus tot en met 2028, te verlengen.

In 2026 en 2027 kan dit amendement worden uitgevoerd op basis van bestaand beleid en grotendeels met de bestaande formatie voor de uitvoering van het IMF. Voor 2026 en 2027 is beperkte extra formatie voor subsidiezaken nodig, om het hogere aantal aanvragen te kunnen verwerken. Voor 2028 is er op dit moment geen budget voor de uitvoering van het IMF. Met onderstaande voorstel wordt uitvoering in 2028 mogelijk gemaakt. Voor 2029 en 2030 is formatie nodig voor de afhandeling van de subsidiedossiers.

Voorstel

Incidenteel: € 1.391.200,- voor de periode 2026 t/m 2030.

Friese Brede Welvaart

Met de motie 'Op weg naar brede investeringen in de Friese welvaart' is gevraagd een voorstel te doen hoe de provincie met nieuwe investeringen effectief en doelmatig kan bijdragen aan brede welvaart en het toekomstig economisch verdienvermogen. In de economische samenwerkingsagenda wordt Brede Welvaart als uitgangspunt gehanteerd. Hierin worden onze 3 ambities voor 2030 beschreven: water, circulair en verbonden met de mienskip omschreven. Dit conform het door Provinciale Staten van Fryslân op 27 november 2024 vastgestelde economie beleid 2030 verwoord in de beleidsbrief Economie 2025-2030 'Tûk groeie troch oparbeidzjen.'

Vanuit deze Brede Welvaartsambities wordt invulling gegeven aan de wens van de motie om bij te dragen aan brede welvaart en het toekomstige economisch verdienvermogen, met als doel een wendbaar Fryslân. Daarnaast is bij de uitvoering van deze motie gekeken naar samenhang met andere moties die zijn ingediend die om uitwerking in de Kadernota vragen. Hieruit zijn 2 moties naar voren gekomen die hieraan gekoppeld kunnen worden: 'Investeren in een weerbaar en leefbaar Fryslân' en 'Wetsus: Water & Bodem'

Om te werken aan de missie van een Schoon, gezond en gelukkig Fryslân is het voorstel om vanuit de ambities water, circulair en samenleving 3 investeringsprogramma's te ondersteunen, waarmee continuïteit wordt geborgd, duidelijkheid aan stakeholders wordt gegeven om ook mee te doen en ligt er voor de komende jaren een concrete doelstelling hoe we in Fryslân werken aan de Brede Welvaart. In 2030 wordt een evaluatie gedaan om een eventueel vervolg na 2031 te bepalen.

Voorstel

1. **Ambitie Water & Bodem:** Investeringsprogramma ontwikkelen met stakeholders om in 2035 dé nummer één Europese regio voor duurzame technologische oplossingen voor water- en bodemvraagstukken te worden. Hiervoor is al een verkenningsopdracht met het Economic Board Fryslân gestart en is Wetsus met een onderzoek gestart. Om zo de doorontwikkeling te borgen, lijnen bij elkaar te brengen en te komen tot een gedragen bodemcampus in Fryslân.
2. **Circulaire ambitie:** Om ervoor te zorgen dat Fryslân ook in 2030 dé Wereldwijde voorloper in de circulaire grondstof kringlopen voor water, nutriënten en materialen/plastics is, zijn investeringen voor de lange termijn nodig. Dit geeft duidelijkheid aan stakeholders, geeft meer mogelijkheden om Europees geld naar Fryslân te halen en om lange termijn plannen te maken.
3. **Ambitie Versterken Basisvaardigheden:** Door het versterken van basisvaardigheden in Fryslân op het gebied van lezen, schrijven en digitale vaardigheden, zal dit een positieve invloed hebben op werk en arbeidsmarkt, sociale samenhang en participatie, gezondheid en de toegang tot voorzieningen en democratische processen. Hiermee geeft Fryslân een voorbeeld hoe te komen tot de balans tussen economie, maatschappij en ecologie om mensen gelukkiger te maken. In het voorstel hierna is dit onderdeel verder uitgewerkt, inclusief het budget.

Incidenteel: € 12.673.300,- voor de periode 2027 t/m 2031 voor de ambities water en circulair. De financiële claim voor de ambitie versterken basisvaardigheden is hierna uitgewerkt.

Versterken Basisvaardigheden

Fryslân heeft een relatief hoog aandeel inwoners met beperkte basisvaardigheden. Daaronder verstaan we lezen, schrijven en digitale vaardigheid. In de motie 'Investeren in een weerbaar en leefbaar Fryslân' (november 2025) wordt daarom gevraagd om een aanpak voor het versterken van basisvaardigheden in Fryslân. Goede basisvaardigheden zijn essentieel voor deelname aan de maatschappij en de arbeidsmarkt en voor persoonlijk welbevinden en ontwikkelmogelijkheden. Binnen Fryslân zien we grote verschillen wat betreft de aanpak van laaggeletterdheid.

Gelijke kansen

De aanpak van laaggeletterdheid verschilt per gemeente en daarmee ook het aanbod voor de inwoners van Fryslân. Met een provinciale aanpak en in samenwerking met de gemeentes en uitvoeringpartners brengen we bestaande initiatieven samen in één programma dat in de hele provincie gelijke kansen creëert.

De ambitie: binnen tien jaar minimaal 90% van de Friese inwoners tussen de 16 en 76 jaar voldoende basisvaardig, met de focus op taalvaardig. Kinderen starten niet meer met een taalachterstand op de basisschool. (Sluit aan op de ambitie van het Fries Leesoffensief).

Door nu te investeren in een aanpak die preventie (0-16 jaar) en curatie (volwassenen) verbindt, wordt in de komende vijf jaar toegewerkt naar een situatie waarin in Fryslân basisvaardigheden structureel sterker zijn verankerd in het onderwijs, op de werkvloer en in gezinnen (taalrijke omgeving). Zo kan de cyclus van laaggeletterdheid worden doorbroken. Het Fries vormt daarbij een krachtige drager van de inzet op basisvaardigheden.

De provincie is al actief op dit terrein. In 2023 is de provincie met steunorganisatie bibliotheken FERS gestart met het Fries Leesoffensief, vanuit een eerder initiatiefvoorstel. In 2024 hebben we onderzoek laten doen naar de geletterdheidsaanpak in Fryslân. Uit dat onderzoek blijkt dat meerjarige financiële ondersteuning nodig is om structurele verandering te bewerkstelligen. Dit kadernotavoorstel voorziet in middelen voor een meerjarenprogramma met de looptijd 2027-2031, een aanpak die bestaat uit vier bouwstenen:

1. Bouwen aan een sterke basisinfrastructuur

Stipers/aanjagers basisvaardigheden via gemeenten, ontwikkeling en uitbreiding kennis en expertise, lerend netwerk, deskundigheidsbevordering, versterkingsbudgetten voor partners.

2. Opschalen aanbod basisvaardighedenprogramma's

Provinciaal opschalen van succesvolle (landelijke) programma's en activiteiten rond taal en lezen voor kinderen en volwassenen in het Nederlands, Fries en meertalig. Programma's zoals BoekStart (0-4 jaar), De bibliotheek op school (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo), leeraanbod MKB, Voel je goed (combinatie gezondheidsvaardigheden en taal), Gezinsaanpak Basisvaardigheden, digitale vaardigheden. Materialen zoals (Friese) boeken, cursuspakketten en digitale leerlijnen. Met o.a. onderwijspartners, bibliotheken, arbeidsmarktpartijen/mkb, taalinstellingen en gemeenten.

3. Uitvoeren pilots voor een weerbare, leefbare en taalvaardige mienskip

Pilots met nieuwe methoden die zorgen voor sterke lokale ecosystemen met weerbare en taalvaardige inwoners. Geïnspireerd door succesvolle voorbeelden zoals in Ierland ('wrap around approach') België, maar ook in Fryslân zelf (o.a. 'Waadkracht'). Innovatieve lokale voorzieningen, digitale en laagdrempelige/gratis dienstverlening (bijvoorbeeld van bibliotheken) op het platteland en in de stad.

4. Monitoring, kennis en onderzoek

In samenwerking met Planbureau Fryslân, gemeenten en uitvoeringspartners worden de initiatieven gemonitord en geëvalueerd. De uitkomsten worden gebruikt voor bijsturing op de programma's en om de raden en staten te informeren over de voortgang en na afloop van het programma, de evaluatie. Bij voldoende impact kan na twee jaar het tweede deel van het budget vrijgegeven worden.

Inzet middelen

De looptijd van het programma is 2027 t/m 2031. Het gevraagde investeringsniveau loopt jaarlijks op: € 2,5 mln. in 2027, € 4,5 mln in 2028, € 6,5 mln in 2029, € 7,5 mln. in 2030 en € 7,5 mln in 2031.

In het programma wordt een knip aangebracht. Alleen de middelen voor de eerste twee jaar (2027 en 2028) worden nu toegekend. Met deze middelen wordt gebouwd aan de sterke basis (bouwsteen 1) en wordt gestart met ontwikkeling en uitbreiding van leer- en lesprogramma's. Ook wordt de uitvoering van de pilots voorbereid en gaan de eerste pilots van start. In deze fase vindt ook de planvorming plaats voor de tweede fase van programma (2029 t/m 2031). In 2027/2028 wordt een plan voorgelegd (inclusief afspraken over de borging bij gemeenten en uitvoeringpartners na 2031) aan Provinciale Staten. Op basis van dit plan kunnen de middelen voor de periode 2029 tot en met 2031 vrijgegeven worden.

In 2031 moet er een sterke basisstructuur staan met een provinciebrede aanpak. De aanpak wordt geborgd in programma's van de betrokken partners voor de continuïteit na 2031.

Voorstel

Incidenteel:

€ 7.150.000,- voor de periode 2026-2028.

€ 21.500.000,- voor de periode 2029-2031 (PS-voorwaardelijk).

Programma 6 Bedrijfsvoering

Fûns Fryske tolken

Het Rijk (Ministerie van Justitie en Veiligheid) besteedt, na monitoring van de tolk- en vertaaldienstverlening, de tolkopdrachten bij het Openbaar Ministerie en in de rechtspraak opnieuw aan. Door wijzigingen in de systematiek, de hoogte en berekening van vergoedingen, nemen Friese tolken deze opdrachten niet aan. Het recht om ook in de rechtspraak Fries te kunnen spreken en daarbij ondersteuning van een tolk te krijgen, komt hiermee onder druk te staan. Met de motie Fryske tolkefûns wordt gevraagd om een fonds voor Friese tolken op te zetten om zo dit probleem te ondervangen. Voor het fonds is reeds € 10.000,- per jaar voor de periode 2026-2030 beschikbaar gesteld.

Het opzetten van zo'n fonds vraagt een gedegen voorbereiding, waar het voorstel betrekking op heeft. Naast overleg met het Rijk, de tolken, het wettelijk adviesorgaan DINGtiid en zo nodig ook de rechtbank Noord-Nederland, wordt onderzoek gedaan naar vergelijkbare regelingen binnen Duitse wetgeving. Op basis van al deze informatie, wordt het fonds vervolgens vormgegeven. Daarnaast blijven wij in gesprek met het ministerie van J&V voor wat betreft de rijksverantwoordelijkheid van een goed functionerend stelsel van tolk- en vertaaldiensten.

Voorstel

Incidenteel: € 231.000,- voor de periode 2026-2030.

3.4 Voorstellen Bestuursrapportage 2026

In deze paragraaf zijn, ter kennisname, de noodzakelijke voorstellen opgenomen die bij de Bestuursrapportage 2026 ter besluitvorming zullen worden voorgelegd.

Programma 2: Infrastructuur

Vorbereiding aanbesteding treinconcessie 2035-2050

In 2035 loopt de huidige treinconcessie af. Bij de start van de treinconcessie moeten alle treinen worden vervangen. Dit heeft te maken met de transitie naar zero-emissie en de leeftijd van het materieel. De markt heeft aangegeven ongeveer 7 jaar nodig te hebben voor de productie van het materieel en de toetsing voor het toelaten daarvan op het Nederlandse spoor. Gezien deze voorbereidingstijd moet tijdig begonnen worden met het proces van aanbesteding (opstellen van de benodigde stukken, marktconsultatie etc.) inclusief het eisenpakket voor het nieuwe materieel. Daarnaast dienen de nodige onderzoeken uitgevoerd te worden in verband met de overgang van de oude concessiehouder naar een nieuwe concessiehouder. Voor het uitvoeren van deze onderzoeken en externe begeleiding bij het proces van de aanbesteding van de nieuwe treinconcessie zijn extra middelen nodig.

NB: het extra onderhoud in de huidige treinconcessie is als donkere wolk opgenomen.

Voorstel

Incidenteel: € 535.000,- voor de periode 2026 t/m 2030.

Wetgeving met invloed op beheer en onderhoud

Als provincie moeten we voldoen aan meerdere nieuwe en aangescherpte wettelijke verplichtingen vanuit Europese en nationale regelgeving. Het gaat om:

- fysieke beveiliging van vitale infrastructuur (NIS2 – It Swettehûs),
- implementatie van de Machineverordening (EU 2023/1230),
- verduurzaming van provinciale huurwoningen (energielabel D per 2029) en
- actualisatie van dieptemetingen van provinciale meren.

Het betreft geen nieuw beleid, maar uitvoering van rechtstreeks geldende regelgeving en wettelijke verantwoordelijkheden van de provincie als eigenaar, beheerder en verhuurder. De financiële consequenties zijn niet volledig voorzien in de huidige meerjarenbegroting. Dit voorstel betreft zowel incidentele als structurele kosten waaronder afschrijvingslasten van de investeringen.

Voorstel

Incidenteel: € 125.000,- voor de periode 2026-2027 en een investeringskrediet van € 1.275.000,- voor de jaren 2027-2028

Structureel € 170.000,- in 2027 oplopend naar € 250.900,- vanaf 2035

Programma 3: Natuur en Landbouw

Nota Weidevogels 2021-2030

Uit de Tussenevaluatie in 2025 van de Nota Weidevogels (2021-2030), blijkt dat de benodigde maatregelen (nog) niet zijn uitgevoerd als gevolg van een tekort aan budget. Op dit moment is het doel van 10.000 broedparen grutto nog niet gehaald, wel lijkt de achteruitgang voorzichtig te zijn gestopt. De Europese Commissie is nu een inbreukprocedure over de Vogelrichtlijn gestart. Het aantal broedparen grutto's in Nederland moet groeien van circa 35.000 broedparen nu naar 50.000 broedparen in 2050, waarvan circa 1/3 in Fryslân broedt.

Daarnaast hebben Provinciale Staten bij de behandeling van de Tussenevaluatie 6 moties aangenomen die jaarlijks € 250.000,- kosten en 1 fte voor de uitvoering hiervan. Het gaat dan om een pilot bemesting en beweiding, controles in natuurgebieden, bescherming en monitoring van de wulp, weidevoegeeducatie en opleidingen en uitvoering van het Actieplan Weidevogels.

Voorstel:

Incidenteel: € 6.727.000,- voor de periode 2026 t/m 2030.

Programma 4: Ruimte en Klimaat

Verhoging bijdrage Gemeenschappelijke Regeling Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing

De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is de omgevingsdienst van Fryslân. De provincie is deelnemer in de Gemeenschappelijke Regeling FUMO.

De FUMO voert voor de provincie Fryslân een wettelijke taak uit. Deze taak is sterk in ontwikkeling als gevolg van de uitwerking van de Omgevingswet en de kwaliteitseisen die aan omgevingsdiensten zoals de FUMO worden gesteld. Dit betekent dat de bijdrage van provincie aan de Gemeenschappelijke Regeling FUMO per 2026 verhoogd wordt met € 900.000,- per jaar. De verhoging wordt veroorzaakt door:

- Extra taakinbreng als gevolg van met name ontgrondingen €400.000,-
Als gevolg van de invoering van de Omgevingswet blijkt dat met name de vergunningverlening voor ontgrondingen veel aandacht vraagt van de FUMO. De beschikbare uren waren niet toereikend. In de begroting 2026 van de provincie was hier geen rekening mee gehouden.
- Herverdeeeffect € 200.000,-
Gemeenten nemen aanmerkelijk minder diensten af bij de FUMO. Hierdoor wordt de provincie aangeslagen voor een groter deel van de overheadkosten als gevolg van de huidige financieringssysteem (de overhead wordt verdeeld over het aantal uren dat op begrotingsbasis wordt afgenomen).
- Nieuw beleid € 300.000,-
Het algemeen bestuur van de FUMO heeft een aantal nieuwe uitgaven bij de FUMO goedgekeurd die noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling van de FUMO. Dit behelst onder andere de uitwerking van de I-visie en een aantal wettelijk verplichte extra kosten.

NB: in de Kadernota 2027 is een toekomstige verhoging van de bijdrage aan de Gemeenschappelijke Regeling FUMO als donkere wolk benoemd, omdat de kosten van de FUMO de komende jaren fors zullen stijgen door wettelijke eisen die worden gesteld aan een omgevingsdienst. Hierover is echter nog geen besluit genomen en daarom is de toekomstige verhoging als donkere wolk opgenomen.

Voorstel:

Structureel: € 900.000,- per jaar met ingang van 2026.

Leningsfaciliteit voor klein maatschappelijk vastgoed

Er is een duidelijke en groeiende behoefte aan laagdrempelige financiering voor verduurzaming van klein maatschappelijk vastgoed. Veel maatschappelijke organisaties beschikken over beperkt investeringsvermogen en kunnen moeilijk terecht bij reguliere financiers.

Het Rijk heeft hiervoor eind 2025 een landelijke regeling ingericht, die wordt uitgevoerd door de provincie. Voor Fryslân is de Rijksbijdrage € 1,1 mln. onder de voorwaarde dat de provincie cofinanciert volgens een multiplier van 1:3 (€ 1,- Rijk + € 3,- provincie). Dit betekent dat Fryslân € 3,3 mln. dient bij te dragen, waarmee een totaal leeninstrument van € 4,4 mln. ontstaat.

De risicoafdekking voor de provinciale cofinanciering vindt binnen de reguliere begroting plaats. We willen de regeling laten uitvoeren door SVn. Dit brengt beheerkosten met zich mee waarvoor in de regulier begroting geen budget is. De jaarlijkse beheervergoeding voor SVn is maximaal € 40.000,-.

Voorstel:

Incidenteel: € 400.000,- voor de periode 2026 t/m 2035.

Programma 5: Economie en Mienskip

Foarstellen op it mêd fan Taalbelied

Aan de provincie is een bijdrage gevraagd voor:

Herdenking van 75 jaar Kneppelfreed in november 2026: een inhoudelijk en publieksprogramma, mogelijk in aanwezigheid van de Koning.

Het 100-jarig bestaan van de Afûk in 2028. Het plan is om daar een groot evenement van te maken. De provincie is gevraagd om dit financieel te steunen, in 2027 en 2028 zullen er voorbereidingskosten voor worden gemaakt.

Voorstel:

Incidenteel: € 175.000,- voor de periode 2026 t/m 2028.

Prizebelied

Eind 2025 hebben we, als Gedeputeerde Staten, het provinciale prijzenbeleid herzien. Er is gekozen voor een bundeling van de literaire prijzen, 3 kunst/ cultuurprijzen en een sportprijs. Een keer per 2 jaar vindt een uitreiking plaats. In de tweede helft van 2026 worden een aangepaste verordening 'Provinsjale prizen' en een reglement aan Provinciale Staten voorgelegd.

Er is nu geen budget om het prijzenbeleid in die aangepaste vorm uit te voeren. Voorgesteld wordt om voor de periode 2026-2031 jaarlijks € 80.000,- beschikbaar te stellen en om in 2030 een evaluatie uit te voeren, op basis waarvan een besluit kan worden genomen over het vervolg.

Voorstel

Incidenteel: € 480.000,- voor de periode 2026 t/m 2031.

Ophoging subsidieplafond regeling Musea 2026-2028

In juli 2025 is de verdeling van subsidies op grond van de regelingen *Musea 2026–2028* en *Kunstinstellingen 2026–2028* vastgesteld. Naar aanleiding van diverse afwijzende besluiten hebben verschillende aanvragers bezwaar ingediend. De provinciale bezwarencommissie heeft advies uitgebracht over deze bezwaren, voor zover deze niet tussentijds zijn ingetrokken. Het bezwaar van het Nationaal Vlechtmuseum is gegrond verklaard. De deskundigencommissie die

de aanvragen heeft beoordeeld, had het museum een onvoldoende toegekend voor het criterium 'bedrijfsmatige gezondheid'. De bezwarencommissie is van oordeel dat een belangrijk argument dat aan deze beoordeling ten grondslag ligt, niet is gebaseerd op controleerbare gegevens en derhalve niet houdbaar is. Zij concludeert dat de score op dit criterium ten minste een 6 zou moeten zijn.

Met deze hogere score komt het Vlechtmuseum voor subsidie in aanmerking. Wij hebben besloten om het advies van de bezwarencommissie over te nemen. Het budget onder de regeling is echter al volledig verleend. Daarom dient het subsidieplafond van de regeling verhoogd te worden met de gevraagde € 235.500,-. Met het verhogen van het subsidieplafond kan de gevraagde bijdrage verstrekt worden aan het Nationaal Vlechtmuseum..

Voorstel

Incidenteel: € 235.500,- voor de periode 2026-2028.

Programma 6 Bedrijfsvoering

Professioneel beheer deelnemingen en verbonden partijen

De provincie Fryslân kent een groot aantal deelnemingen en verbonden partijen. Daarbij is er ook sprake van complexe deelnemingen, de zogeheten "categorie 2 deelnemingen" zoals Fryslân Hurde Wyn, Thialf en Vitens. De vraagstukken t.a.v. risico's, ambities en governance, die hierbij spelen zijn van een dermate complexiteit en omvang, dat ze uitstijgen boven beschikbare expertise en benodigde tijdsbesteding die kan en mag worden verwacht bij een overheidsparticipatie in een deelneming. Overall kan worden gesteld dat er hierdoor sprake is van een kwetsbare en risicovolle situatie.

We constateren dat professionele ondersteuning op deelnemingen noodzakelijk en urgent is. Daarom stellen wij voor om in 2026 de organisatie van kennis en expertise rond een aantal complexe deelnemingen te bundelen en te centraliseren. Hiertoe winnen wij extern advies in, om te komen tot specifieke maatregelen en het herijken van onze interne werkwijze aangaande het de processen rond samenwerkrelaties en deelnemingen. Het herijken van de nota "Grip op samenwerkrelaties" is onderdeel van de opdracht. Voorgesteld wordt om de gevraagde middelen voor de periode 2026-2031 beschikbaar te stellen en om in 2027 op basis van het onderzoek te komen met een permanente oplossing, op basis waarvan een besluit kan worden genomen over het vervolg.

Voorstel

Incidenteel: € 1.882.000,- voor de periode 2026 t/m 2031.

Versterken Publike Saken foar Fryslân

In het bestuursakkoord 'Oparbeidzje foar Fryslân' en nader uitgewerkt in Notitie Publike Saken foar Fryslân van 2025 is uitgesproken dat we onze Public Affairs willen professionaliseren en de bestaande samenwerking in Noordelijk verband anders willen organiseren.

Zoals vastgelegd in de notitie willen we vanaf 2026 structureel de Friese belangenbehartiging in Den Haag en Brussel verder versterken. Dit doen we door zowel in te zetten op de coördinatie, de ondersteuning als op zichtbaarheid in Den Haag met "een m/v voor Fryslân" ter plaatse. We werken daarbij samen in drie lagen: interprovinciaal, noordelijk en provinciaal met onze Friese mede-overheden.

In juli 2025 is met PS afgesproken de voorstellen omtrent het verbeteren van Public Affairs voor Fryslân via de reguliere P&C cyclus te laten verlopen. Het voorliggende voorstel regelt middelen voor versterking van de Public Affairs voor Fryslân en de samenwerking met de F4-gemeenten in de lobby, conform de Notitie Publike Saken foar Fryslân. Met het anders organiseren van de noordelijke PA-samenwerking vallen in de toekomst middelen vrij. Voorgesteld wordt om de gevraagde middelen voor de periode 2026-2031 beschikbaar te stellen en om in 2030 een evaluatie uit te voeren, op basis waarvan een besluit kan worden genomen over het vervolg.

Voorstel

Incidenteel: € 4.169.400,- voor de periode 2026 t/m 2031.

Friese Aanpak Stikstofreductie en Natuurherstel

In 2026 wordt de Friese Aanpak Stikstof en Natuurherstel ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd. De uitvoering van het programma vraagt in deze fase van uitvoering formatie en inzet van externe deskundigheid om het plan verder vorm te geven en de participatie met de gebieden op te starten. Deze extra formatie en inhuur van deskundigheid is nu niet gedekt.

Daarnaast zijn naar verwachting in de nabije toekomst extra middelen voor de uitvoering nodig waarvan de omvang nu nog niet bekend is.

Voorstel

Incidenteel: € 3.380.000,- voor de periode 2026-2027.

3.5 Samenvattend overzicht voorstellen

Totaal overzicht Kadernotavoorstellen 2027				
Progr.Onderwerp	S/I	Periode	Totaal bedrag	
			Incidenteel	Structureel
Losse voorstellen				
2 Busstation Heerenveen	Incidenteel	2028	2.800.000	
Station Middelsee	Incidenteel	2028	18.000.000	
3 Wadden	Incidenteel	2027-2032	2.772.400	
5 Verhoging bijdrage GR Marrekrite	Structureel	vanaf 2027		114.000
Accommoderen geschonken schilderijen in museum Belvédère	Incidenteel	2027	375.000	
Oprichtingen PS				
1 Extra implus Friese norm	Incidenteel	2027-2031	759.500	
2 Aanpak verkeersknelpunten	Structureel	vanaf 2027		1.485.000
4 Wetterwaarmte	Incidenteel	2027	1.000.000	
5 Visie en collectiebeleid religieus erfgoed Fryslân	Incidenteel	2027-2031	3.000.000	
Kerkenpaden en boerenlandpaden	Incidenteel	2026-2031	1.537.500	
Iconische evenementen	Incidenteel	2026-2031	13.400.200	
Uitvoering Iepen Mienskipfûns	Incidenteel	2026-2030	1.391.200	
Friese Brede Welvaart	Incidenteel	2027-2031	12.673.300	
Versterken basisvaardigheden	Incidenteel	2026-2031	28.650.000	
6 Fûns Fryske tolken	Incidenteel	2026-2030	231.000	
Totaal kadernotavoorstellen			86.590.100	1.599.000
Totaal overzicht Berap 2026				
Progr.Onderwerp	S/I	Periode	Totaal bedrag	
			Incidenteel	Structureel
2 Voorbereiding aanbesteding treinconcessie	Incidenteel	2026-2030	535.000	
Wetgeving met invloed op beheer en onderhoud	Incidenteel	2026-2027	125.000	
Wetgeving met invloed op beheer en onderhoud	Structureel	2027-2035		250.900
3 Nota weidevogels 2021-2030	Incidenteel	2026-2030	6.727.000	
4 Bijdrage FUMO	Structureel	2026		900.000
Leningsfaciliteit klein maatschappelijk vastgoed	Incidenteel	2026-2035	400.000	
5 Foarstellen op it mêd fan Taalbelied	Incidenteel	2026-2028	175.000	
Prizebelied	Incidenteel	2026-2031	480.000	
Ophoging subsidieplafond regeling Musea 2026-2028	Incidenteel	2026-2028	235.500	
6 Professioneel beheer deelnemingen en verbonden partijen	Incidenteel	2026-2031	1.882.000	
Versterken Publike Saken foar Fryslân	Incidenteel	2026-2031	4.169.400	
Stikstof en Natuurherstel	Incidenteel	2026-2027	3.380.000	
Totaal berapvoorstellen			18.108.900	1.150.900
Totaal kadernota- en berapvoorstellen			104.699.000	2.749.900

Bijlage Financieel kader

4.1 Onze uitgangspunten

In het Bestuursakkoord 'Oparbeidzje foar Fryslân' zijn de volgende financiële spelregels opgenomen:

- De meerjarenbegroting is structureel sluitend. Dit betekent dat de begroting op een termijn van zo'n 10 jaar sluitend is.
- Om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen streven wij ernaar om hiervoor structurele financiële ruimte beschikbaar te houden.
- De minimale stand van de Vrije Aanwendbare Reserve bedraagt € 10 miljoen.
- Structurele uitgaven dekken wij uit structurele middelen.
- Bij inzet van revolverende middelen zijn de gedeferde rendementen gedekt: de rente die wij mislopen of die wij moeten betalen dekken we af.
- Geld geven we alleen uit als we alle initiële kosten en (eventuele) structurele financiële gevolgen van een activiteit kunnen betalen.
- Bij elk voorstel aan Provinciale Staten dat geld kost, maken wij duidelijk hoe wij dit op verantwoorde wijze betalen.
- Gedeputeerde Staten voeren alleen moties uit die financieel gedekt zijn. Bij amendementen verwachten wij van Provinciale Staten dezelfde discipline.
- Aan het meefinancieren van projecten van anderen stellen we voorwaarden zodat we goed zicht kunnen houden op de resultaten. De verplichting tot verantwoording moet in verhouding staan tot de inspanning die de ander levert.
- Als wij financiële afspraken maken met anderen zijn die voor ons hard. Tegenvallers of extra benodigde middelen zijn voor rekening van de partij die deze het beste had kunnen voorzien. Dat is over het algemeen de partij waarmee we die afspraken hebben gemaakt.

4.2 Ontwikkeling van het begrotingssaldo

Het financieel kader actualiseren we periodiek. Dit gebeurt naar aanleiding van externe wijzigingen (zoals veranderingen in het Provinciefonds) of door besluiten van Provinciale en Gedeputeerde Staten. Vaak stellen uw Staten deze wijzigingen vast bij de behandeling van een begroting, de bestuursrapportage of de jaarstukken. Daarnaast heeft het college het mandaat om een aantal wijzigingen zelf in de begroting te verwerken. Het betreft hier bijvoorbeeld wijzigingen in het Provinciefonds, de opbrengsten motorrijtuigenbelasting, rente of de dividenduitkeringen.

Actualisatie financieel kader

Ten behoeve van de Kadernota 2027 hebben wij het financieel kader (begrotingsaldi) geactualiseerd. In onderstaand overzicht is het verloop van het begrotingssaldo voor de komende begrotingsperiode (2026 t/m 2030) weergegeven. Wij hebben hierbij voor het inzicht het meerjarig begrotingssaldo bij de jaarrekening 2025 als vertrekpunt genomen.

Ontwikkeling begrotingssaldo Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Verwachte begrotingssaldo jaarrekening 2025	21,1	45,2	41,5	32,1	23,4
<i>Baten</i>					
Opcenten Motorrijtuigenbelasting	4,2	4,3	4,5	4,7	4,9
Dividend Alliander	5,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Rentebaten	1,4	1,1	1,0	0,9	0,7
Rente verstrekte geldleningen	-0,6	-1,6	-1,6	-	-
WPF rendement	-0,1	-0,1	-	-	-
<i>Lasten</i>					
Nominaal	-	-2,7	-4,3	-5,7	-8,0
Correctie meerjarenbegroting	-0,7	-0,7	-0,7	-1,2	-1,2
Verwachte begrotingssaldo kadernota 2027	30,4	45,5	40,4	30,7	19,8

Voor de Kadernota is het financieel kader geactualiseerd. Dat resulteert in een nieuwe verwachting van de begrotingssaldi over de komende jaren.

Hieronder volgt per post een nadere toelichting op de mutaties.

Baten

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De meerjarenraming is gebaseerd op de opgave van de belastingdienst per 1 januari 2026 voor ons wagenpark en de heffing daarop. Hierbij houden wij een voorzichtigheidsmarge van 5% aan, gezien de onzekerheid van de daadwerkelijke afdracht van de belastingdienst. Deze 5% is gebaseerd op de werkelijke inkomsten januari en februari van dit jaar versus de inkomsten in 2025 in deze maanden. Op basis daarvan lijkt de prognose van de belastingdienst te hoog.

Conform besluitvorming van PS worden de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) vanaf 2027 weer jaarlijks geïndexeerd conform de CEP-cijfers (maart 2026).

Opcenten motorrijtuigenbelasting Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Opcenten (punten)	92,1	94,4	96,9	99,4	102,0
Begroting 2026	80,7	82,7	84,9	87,0	89,2
Kadernota 2027	84,9	87,1	89,4	91,7	94,1
Mutatie	4,2	4,3	4,5	4,7	4,9

Dividend Alliander

De dividenduitkering Alliander is in 2026 € 5,1 mln. hoger dan begroot.

Dividend Alliander Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5
Kadernota 2027	12,6	7,5	7,5	7,5	7,5
Mutatie	5,1	-	-	-	-

Rentebaten

Op basis van een geactualiseerde liquiditeitsprognose zijn de rentebaten geactualiseerd.

Rentebaten Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	7,7	6,6	5,7	4,8	4,1
Kadernota 2027	9,0	7,7	6,7	5,7	4,8
Mutatie	1,4	1,1	1,0	0,9	0,7

Rente verstrekte geldleningen

Naar verwachting zal de geldlening aan Alliander in 2026 worden beëindigd. Dat betekent dat de rentebaten die nu in de begroting zijn opgenomen niet meer zullen worden ontvangen.

Rente verstrekte geldlening Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	1,6	1,6	1,6		
Kadernota 2027	1,0	-	-		
Mutatie	-0,6	-1,6	-1,6		

Rendement Windpark Fryslân

Op basis van het voorzichtige businesscase scenario ramen we voor het rendement (rente en dividend) van Windpark Fryslân een structurele inkomst van € 6 mln. Hiervan reserveren we jaarlijks € 4,3 mln. De overige € 1,7 mln. aan rendement komt ten gunste van de algemene middelen.

Voor de jaren 2026 en 2027 is in de begroting een iets hogere raming opgenomen en deze wordt op basis van de verwachte dividenduitkering iets naar beneden bijgesteld.

Rendement Windpark Fryslân Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	6,4	6,2	6,0	6,0	6,0
Kadernota 2027	6,4	6,1	6,0	6,0	6,0
Mutatie	-0,1	-0,1	-	-	-

Lasten

Nominaal

Op basis van de raming van het CEP (maart 2026) hebben wij de prijsinflatie bijgesteld.

- Voor beheer en onderhoud ramen wij de GWW index op 2,5% voor 2027.
- Voor het Openbaar Vervoer ramen wij de OV index op 6,5 % voor 2027.
- Voor de CAO houden wij voor de jaren 2027 en 2028 4% aan. De huidige CAO verloopt 1 juli 2026 en de onderhandelingen over de nieuwe CAO zijn nog gaande.
- De overige prijsstijging is 2,5% voor 2027, 2,6% voor de jaren 2028-2030 en 2,3% voor de jaren 2031-2035.

Bij het inrekenen van de indexcijfers wordt een aanvullende opslag toegepast van + 5%. Dit omdat sommige gemeenschappelijke regelingen of samenwerkingsverbanden zoals IPO/SNN/Marrekrite hun eigen indexering kennen, welke kan afwijken van degene die wij hanteren.

Nominaal Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Begroting 2026	0,5	10,7	20,6	30,5	39,7
Kadernota 2027	0,5	13,4	24,9	36,2	47,7
Mutatie	-	2,7	4,3	5,7	8,0

Correctie meerjarenbegroting

Een aantal budgetten zijn op dit moment niet juist in de meerjarenbegroting opgenomen. Dit betreft budgetten op het gebied van beheer en onderhoud infrastructuur waarbij de indexatie van 2026 niet juist is verwerkt. Daarnaast zijn de jaarlijks oplopende afschrijvingslasten van de onderdelen Kunstwerken programma en infrastructurele verkeersveiligheidsmaatregelen niet correct. Dit leidt tot de volgende mutatie:

Correctie meerjarenbegroting Bedragen x € 1 mln.	2026	2027	2028	2029	2030
Mutatie	0,7	0,7	0,7	1,2	1,2

4.3 Ontwikkeling van baten en lasten

Hieronder zijn de ontwikkelingen van de baten, de lasten en de mutaties van de reserves weergegeven. Op verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en tijdelijke baten en lasten. Op deze manier wordt de structurele begrotingspositie van de provincie goed in beeld gebracht.

De mutaties in de reserves hebben vooral betrekking op de reserves van de tijdelijke budgetten en de VAR. De verschuiving van de bestedingsritmes over de jaren heen verloopt via deze reserves. In het ene jaar wordt gevormd en in het volgende jaar en/of de volgende jaren wordt onttrokken.

Ontwikkeling baten en lasten						
(bedragen x € 1 mln)		2026	2027	2028	2029	2030
Baten	Structureel	401,0	400,4	408,9	416,2	422,5
	Overig	195,9	121,0	194,9	51,2	7,4
<i>Totaal baten</i>		<i>596,9</i>	<i>521,4</i>	<i>603,8</i>	<i>467,4</i>	<i>429,9</i>
Lasten	Structureel	382,5	369,5	393,0	403,0	404,3
	Overig	331,9	187,2	214,8	46,0	3,8
<i>Totaal lasten</i>		<i>714,4</i>	<i>556,7</i>	<i>607,9</i>	<i>449,0</i>	<i>408,1</i>
Saldo voor bestemming reserves	Structureel	18,5	30,9	15,9	13,3	18,2
	Overig	-136,0	-66,3	-20,0	5,1	3,6
<i>Totaal saldo voor bestemming</i>		<i>-117,5</i>	<i>-35,3</i>	<i>-4,1</i>	<i>18,4</i>	<i>21,9</i>
Reserves	Structureel	34,4	10,3	15,1	10,1	5,9
	Overig	113,5	70,5	29,4	2,2	-8,0
<i>Totaal reserves</i>		<i>147,9</i>	<i>80,9</i>	<i>44,5</i>	<i>12,3</i>	<i>-2,0</i>
Saldo na bestemming reserves	Structureel	53,0	41,2	31,0	23,4	24,2
	Overig	-22,5	4,3	9,4	7,4	-4,3
Begrotingssaldo		30,4	45,5	40,4	30,7	19,8

De ontwikkeling van baten en lasten is voor de komende 10 jaar in beeld gebracht. De raming van de laatste 5 jaar is onzekerder dan de eerste 5 jaar. Dit heeft onder andere te maken met de raming van het provinciefonds en de prijsinflatie. In de circulaire worden alleen de eerste 5 jaren geraamd.

Ontwikkeling baten en lasten						
(bedragen x € 1 mln)		2031	2032	2033	2034	2035
Baten	Structureel	430,1	438,3	447,3	456,4	465,6
	Overig	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4
<i>Totaal baten</i>		<i>437,5</i>	<i>445,7</i>	<i>454,7</i>	<i>463,8</i>	<i>473,0</i>
Lasten	Structureel	419,9	430,3	441,0	451,9	463,2
	Overig	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6
<i>Totaal lasten</i>		<i>423,5</i>	<i>433,9</i>	<i>444,6</i>	<i>455,5</i>	<i>466,7</i>
Saldo voor bestemming reserves	Structureel	10,2	8,0	6,3	4,4	2,4
	Overig	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
<i>Totaal saldo voor bestemming</i>		<i>14,0</i>	<i>11,8</i>	<i>10,1</i>	<i>8,3</i>	<i>6,2</i>
Reserves	Structureel	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9
	Overig	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
<i>Totaal reserves</i>		<i>4,9</i>	<i>4,9</i>	<i>4,9</i>	<i>4,9</i>	<i>4,9</i>
Saldo na bestemming reserves	Structureel	16,1	13,9	12,2	10,4	8,3
	Overig	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
Begrotingssaldo		19,0	16,8	15,0	13,2	11,1

Het structureel begrotingssaldo bedraagt, zoals hierboven aangegeven € 8,3 mln. Hiervan reserveren we € 5 mln. voor de volgende bestuursperiode.

4.4 Vrij Aanwendbare Reserve

Onderstaand is de ontwikkeling van de Vrij Aanwendbare Reserve (VAR) schematisch weergegeven. Conform de afspraak met uw Staten vloeit het rekening- en begrotingssaldo aan het eind van het jaar automatisch in de VAR. Het beginsaldo 2026 is incl. het rekeningsaldo 2025 van € 61,6 mln. Tevens is rekening gehouden met de resultaatbestemming voor 2025 van € 1,1 mln. welke bij de vaststelling van de jaarstukken aan PS wordt voorgelegd.

Er is afgesproken dat de minimale stand van de VAR altijd € 10 mln. bedraagt. Daarmee bedraagt de stand van de VAR aan het einde van deze bestuursperiode (2027) totaal € 279 mln.

Bij de jaarstukken 2025 is via de paragraaf weerstandsvermogen de weerstandsratio herijkt. Als we rekening houden met de begrotingssaldi uit deze Kadernota, dan is de weerstandsratio afgerond 2,9. Bij een minimale weerstandsratio van 1,4 (ruim voldoende) is het vrij inzetbare deel van de VAR € 251 mln.

Inclusief de reservering voor de volgende bestuursperiode van € 110 mln. bedraagt het vrij inzetbare deel van de VAR aan het einde van deze bestuursperiode (2027) in totaal € 141 mln.

VAR	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Bedragen x € 1 mln.						
Beginsaldo	231,0	284,9	289,0	333,9	364,2	383,8
Beschikking over reserve	-37,0	-41,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Begrotingssaldo	30,5	45,5	44,8	30,3	19,7	18,8
Rekeningsaldo 2025*	61,6					
Resultaatbestemming 2025*	-1,1					
Stand ultimo	284,9	289,0	333,9	364,2	383,8	402,6
Minimale stand VAR		-10,0				
Stand VAR ná mutaties	284,9	279,0	333,9	364,2	383,8	402,6
Benodigd voor weerstandsratio 1,4		-28,0				
Vrij inzetbaar		251,0				
Reserveren voor volgende bestuursperiode		-110,0				
Beschikbaar voor kadernota 2027/berap 2026		141,0				

*) Afhankelijk van besluitvorming door PS

In onderstaande tabel is de beschikking over de reserve weergegeven. Bij de begroting 2024 is meerjarig over de reserves beschikt om de negatieve begrotingssaldi door onder andere de verwerking van het Bestuursakkoord aan te vullen.

Vorming van en beschikking over reserve	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Bedragen x € 1 mln.						
Beschikking over reserve						
Begroting 2024: dekking negatief begrotingssaldo	37,0	41,4				
Totaal	37,0	41,4	0,0	0,0	0,0	0,0

Bij de stand van de VAR is nog geen rekening gehouden met de voorstellen bij de Bestuursrapportage 2026 en deze Kadernotavoorstellen zelf.

Na verwerking van de voorstellen uit de Bestuursrapportage 2026 en de Kadernota 2027 is het financiële beeld als volgt:

Stand Vrij inzetbare deel VAR	bedragen
	*x € 1 mln.)
Stand Vrij inzetbare deel VAR eind 2027	141,0
Kadernota voorstel incidenteel	-86,6
Kadernota voorstel structureel (2027-2031)	-1,9
Berap voorstel structureel (2027-2031)	-18,1
	-6,7
Stand vrij inzetbaar deel VAR na kadernota/berap	27,7

Het structureel begrotingssaldo ontwikkelt zich als volgt:

Structureel begrotingssaldo	bedragen
	*x € 1 mln.)
Stand financieel kader	8,3
Kadernota voorstel structureel	-1,6
Berap voorstel structureel	-1,2
Structureel begrotingssaldo na kadernota/berap	5,5
<i>Reservering volgende bestuursperiode</i>	<i>5,0</i>

Colofon

Uitgave

Provincie Fryslân
Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden
Telefoon: 058 292 59 25
E-mail: provincie@fryslan.frl

Foto's

NHL Stenden, provincie Fryslân

Vormgeving

Provincie Fryslân

Digitale toegankelijkheid disclaimer

De Kadernota 2027 is zoveel mogelijk digitaal toegankelijk gemaakt. Met uitzondering van de complexe tabellen. De strekking ervan wordt meestal in de tekst beschreven.

Wij denken dat we een goede balans hebben gemaakt tussen het aanbieden van rijke informatie enerzijds en digitale toegankelijkheid anderzijds.

Heeft u vragen of wenst u aanvullende informatie? Neem dan contact op met de provinsje Fryslân. We helpen u graag verder. Dat kan telefonisch via 058-292 59 25 of mail naar provincie@fryslan.frl.